

УДК: 351.334.752:330.341:159.964

DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2019-18-3-184-200)

2224-2019-18-3-184-200

Єгоричева Світлана Борисівна,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, 03038, м. Київ, вул. Нововокзальна, 17, тел.: (067) 378 18 03, e-mail: yehorucheva.sb@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7829-7073

Егорычева Светлана Борисовна,

доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры менеджмента, Институт подготовки кадров государственной службы занятости Украины, 03038, г. Киев, ул. Нововокзальная, 17, тел.: (067) 378 1803, e-mail: yehorucheva.sb@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7829-7073

Yehorucheva Svitlana Borisyvna,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Management, Institute for Personal Training of the State Employment Service of Ukraine, 03038, Kyiv, Novovokzalna str., 17, tel.: (067) 378 18 03, e-mail: yehorucheva.sb@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7829-7073

Лахижа Микола Іванович,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, 03038, м. Київ, вул. Нововокзальна, 17, тел.: (096) 552 17 89, e-mail: lahisha@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8676-4578

Лажыжа Николай Иванович,

доктор наук по государственному управлению, профессор, профессор кафедры публичного управления и администрирования, Институт подготовки кадров государственной службы занятости

Украины, 03038, г. Киев, ул. Нововокзальная, 17, тел.: (096) 552 17 89, e-mail: lahisha@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8676-4578

Lakhyzha Mykola Ivanovych,

Doctor of Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Administration, Institute for Personal Training of the State Employment Service of Ukraine, 03038, Kyiv, Novovokzalna str., 17, tel.: (096) 552 17 89, e-mail: lahisha@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8676-4578

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: АРХЕТИПНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. Здійснено архетипний аналіз проблем функціонування публічно-приватного партнерства (ППП) та його ролі у забезпеченні сталого розвитку. Наголошено на необхідності врахування трансформаційних змін, що призвели не лише до зміни політичного ладу, форм власності й переходу до демократії та ринкової економіки, а й супроводжувалися зміною менталітету населення.

Відзначається необхідність переосмислення ролі держави у суспільних відносинах. Партнерство розглядається, з одного боку, як мета і завдання сталого розвитку, що демонструє зміну парадигми вирішення проблем з індивідуалізованої на об'єднанчу, мережну, а з іншого — як фактор його забезпечення. Доведено значну роль PPP у забезпеченні сталого розвитку. Вказується на залежність рівня розвитку PPP від розвитку держави та громадянського суспільства, рівня усвідомлення публічним та приватним партнерами своєї відповідальності перед суспільством. Відзначено, що поняття “публічно-приватне партнерство” ширше і більше відповідає завданням стимулювання сталого розвитку, ніж “державно-приватне партнерство”. Зроблено висновок, що національний менталітет, соціальні та культурні норми в країні можуть істотно впливати на сприйняття ідеї PPP, тому ці проекти мають бути пристосовані до місцевого контексту. Проаналізовано бар'єри для впровадження PPP, серед яких виділено: недосконалість управлінських процесів, недостатню нормативно-правову базу з частими змінами законодавства та правил регулювання, концентрацією уваги на процедурних питаннях при недооцінюванні інноваційного та інвестиційного потенціалу PPP, а особливо — його ролі у формуванні нових суспільних відносин та громадянського суспільства. Архетипний аналіз дав змогу обґрунтувати необхідність посилення участі в процесах PPP третього сектору, забезпечення їх відкритості та прозорості. Йдеться про подолання “колективно несвідомого” на користь свідомих колективних дій на підтримку сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, публічно-приватне партнерство, модернізація, архетип, менталітет, бар'єри впровадження.

ПУБЛИЧНО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО КАК ФАКТОР ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: АРХИТИПИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Аннотация. Осуществлен архетипический анализ проблем функционирования публично-частного партнерства (ПЧП) и его роли в обеспечении устойчивого развития. Отмечена необходимость учета трансформационных изменений, которые привели не только к изменению политического строя и форм собственности и перехода к демократии и рыночной экономике, но и сопровождались изменением менталитета населения.

Отмечается необходимость переосмысления роли государства в общественных отношениях. Партнерство рассматривается, с одной стороны, как цель и задачи устойчивого развития, что демонстрирует изменение парадигмы решения проблем с индивидуализированной на объединительную, сетевую, а с другой — как фактор его обеспечения. Доказано значительную роль ПЧП в обеспечении устойчивого развития. Указывается на зависимость уровня развития ПЧП от развития государства и гражданского общества, уровня осознания публичным и частным партнерами своей ответственности перед обществом. Отмечено, что понятие “публично-частное партнерство” шире и больше соответствует задачам стимулирования устойчивого развития, чем “государственно-частное партнерство”. Сделан вывод, что национальный менталитет, социальные и культурные нормы в стране могут существенно влиять на восприятие идеи ПЧП, поэтому эти проекты должны быть приспособлены к местному контексту. Проанализированы барьеры для внедрения ПЧП, среди которых выделено: несовершенство управленческих процессов, недостаточную нормативно-правовую базу с частыми изменениями законодательства и правил регулирования, концентрацию внимания на процедурных вопросах при недооценке инновационного и инвестиционного потенциала ПЧП, а особенно — его роли в формировании новых общественных отношений и гражданского общества. Архетипический анализ позволил обосновать необходимость усиления участия в процессах ПЧП третьего сектора, обеспечения их открытости и прозрачности. Речь идет о преодолении “коллективно бессознательного” в пользу сознательных коллективных действий в поддержку устойчивого развития.

Ключевые слова: устойчивое развитие, публично-частное партнерство, модернизация, архетип, менталитет, барьеры внедрения.

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A SUSTAINABLE DEVELOPMENT FACTOR: AN ARCHETYPAL ANALYSIS

Abstract. An archetype analysis of the problems of public-private partnership (PPP) functioning and its role in ensuring sustainable development has been carried out. The necessity of taking into account transformational changes which resulted not only in changing the political system and forms of ownership and the transition to democracy and market economy, but also combined with the change

in the mentality of the population, was emphasized. There is a need to rethink the role of the state in public relations. The partnership is considered, on the one hand, as a goal and a task of sustainable development, which demonstrates a change in the paradigm of solving problems from individualized to unified, network, and on the other hand, as a factor of its providing. The significant role of PPP in ensuring sustainable development has been proved. The dependence of the level of development of PPP on the development of state and civil society, the level of awareness of public and private partners of their social responsibility is indicated. It is noted that the concept of “public-private partnership” is broader and more consistent with the tasks of stimulating sustainable development than “state-private partnership”. It is concluded that national mentality, social and cultural norms in the country can significantly influence the perception of the idea of the PPP, and therefore these projects should be adapted to the local context. The barriers for implementation of PPP are analyzed, among which the following are highlighted: imperfection of administrative processes, insufficient legal and regulatory framework with frequent changes in the legislation and regulations, concentration of attention on procedural issues with underestimation of the innovative and investment potential of the PPP, and in particular, its role in the formation of new public relations and civil society. An archetypal analysis has allowed substantiating the need for increased participation of the third sector in the processes, ensuring their openness and transparency. It is about overcoming “collectively unconscious” in favor of conscious collective action in support of sustainable development.

Keywords: sustainable development, public-private partnership, modernization, archetype, mentality, implementation barriers.

Постановка проблеми. Концепція сталого розвитку є найбільш перспективною парадигмою функціонування сучасного суспільства, яка, за умови послідовного, всеохоплюючого та ефективного втілення, дасть змогу розв'язати суперечності цивілізаційної еволюції, мінімізувати загрози існуванню людства і забезпечити перманентний процес покращення становища кожної людини. Саме людина, її всебічний розвиток, добробут, здоров'я, а не лише кількісні показники економічного зростання, є метою втілення цієї концепції. Її сутність, що полягає у необхідності гармонійного поєднання трьох скла-

дових розвитку: економічної, соціальної та екологічної, багатогранно відображають синонімічні терміни, що є перекладами англійського слова *sustainable* іншими мовами: стійкий, врівноважений, збалансований, відповідальний, життєздатний, підтримуваний, тривалий та ін.

Утім, аналізуючи змістовне наповнення концепції сталого розвитку, не завжди приділяється належна увага фінансовим умовам її реалізації при тому, що лише вкладення у нову інфраструктуру у світі у найближчі роки, за різними оцінками, повинні становити від 3,5 до 5 трлн дол. щорічно. Зрозуміло, що, насамперед,

держави є відповідальними за досягнення цілей сталого розвитку. Але враховуючи об'єктивну обмеженість публічних фінансових ресурсів, постає питання щодо залучення приватних капіталів для вирішення цих завдань. Серед інших шляхів вже достатньо інституційно оформленим і практично апробованим виступає механізм публічно-приватного партнерства (ППП), здатний суттєво зменшити наявний розрив між потребами у ресурсах і можливостями їх акумуляції. Зазначене вимагає поглиблення досліджень природи та змісту PPP, умов його застосування, а також інституційних, ментальних та інших перешкод його ефективного функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку державно-приватного (а зараз все частіше — публічно-приватного) партнерства вже більше десяти років знаходиться у полі зору вітчизняних науковців, представників як економічної науки, так і науки державного управління. Ними напрацьований значний різноаспектний теоретичний доробок, який лише за останні роки втілюється у ряді фундаментальних монографій [1–3]. Водночас, вченими активно вивчаються питання взаємообумовленості PPP та забезпечення сталого розвитку. Серед нещодавніх досліджень варто зазначити роботи таких авторів, як В. Гусев, А. Жуковська, Н. Ільченко, І. Кульчій, Д. Лаврентій, С. Майстро, О. Макара, Б. Помогайбо [4–11] та ін. Зазначені проблеми обговорюються і у форматі науково-практичних конференцій [12; 13]. Важливими для нашого досліджен-

ня є і публікації зарубіжних науковців [14–16].

Втім, загальновідомим є факт, що публічно-приватне партнерство не набуло адекватного сучасним умовам розвитку саме там, де воно найбільш потрібно — у країнах, що розвиваються, та у країнах зі зростаючими ринками. Для покращення цієї ситуації доцільно застосовувати нові підходи й методи щодо аналізу механізмів PPP. Аналіз PPP, з точки зору архетипіки, вже розпочато як вітчизняними (С. Дорошенко, І. Запатріна, С. Юшин), так і зарубіжними (М. Каня) авторами. Наш погляд, архетипіка є саме тим перспективним підходом, який дасть можливість висвітлити раніше не розкриті проблемні аспекти функціонування PPP для забезпечення сталого розвитку.

Мета статті полягає у: визначенні ролі PPP як ефективного інструменту реалізації сталого розвитку; з'ясуванні глибинних чинників впливу на його розвиток; причинах виникнення бар'єрів впровадження; теоретичному узагальненні можливостей архетипного підходу у цій сфері суспільних відносин.

Виклад основного матеріалу. Кінець ХХ ст. у глобальному вимірі характеризувався складними й неоднозначними трансформаціями. З одного боку, в Європі виникли нові держави, що супроводжувалося процесами національного відродження, зростанням уваги до національних особливостей, прагненням через аналіз національного менталітету осмислити події сучасності, а з іншого — під впливом глобалізації відбувалося розмивання національних особли-

востей, прискорено змінювалося світосприйняття людей, формувалися нові цінності та переконання. Для країн Центральної та Східної Європи спільними рисами в період посткомуністичної трансформації стали відмова від тоталітарної ментальності, “європеїзація”, яка полягає у прийнятті спільних для країн Європейського Союзу стандартів життя та розвитку. Отже, зросла увага вчених та політиків до пошуку відповідей на питання цивілізаційної належності та можливості використання наявного досвіду успішного функціонування розвинених держав [17]. Актуальним став аналіз “самості”, як визначеного К. Юнгом архетипу цілісності особистості, що об’єднує свідоме і несвідоме, які взаємно доповнюють одне одного. Предметом аналізу, у тому числі й з точки зору архетипіки, стали такі категорії, як “публічний”, “приватний”, “партнерство”.

Важливо зазначити, що саме у цей період відбуваються активні пошуки нових форм публічного управління, яке б враховувало як інтереси держави, так й інтереси суспільства, та ставило в центр уваги людину. Отже, неминуче мала зрости (і дійсно зросла) увага до людини як розумної політичної та соціальної істоти. Постала необхідність переосмислити роль держави та суспільства, з’ясувати глибинні основи таких соціальних явищ, як партнерство, співпраця, інтереси, конфлікти, стандарти, цінності тощо. Посилилася увага до взаємозалежності проблем, що хвилюють увесь світ — екологічних, економічних, соціальних, культурних, які об’єднуються у парадигмі сталого розвитку.

Ще на початку 70-х років ХХ ст. було сформовано переконання у тому, що проблеми розвитку та навколишнього середовища слід розглядати у тісному взаємозв’язку, але сам термін “сталий розвиток” і його визначення з’явилися у доповіді Брундтланд “Наше спільне майбутнє” лише п’ятнадцятьма роками пізніше, у 1987 р. Ідеї сталого розвитку були офіційно проголошені у 1992 р. на Міжнародній конференції з довілля і розвитку у Ріо-де-Жанейро, де йшлося про необхідність гармонійного поєднання двох цілей: забезпечення якісного довілля та найповнішого задоволення потреб людей за рахунок стабільного тривалого розвитку економіки. У 2002 р. було запропоновано нову організаційну форму втілення цієї концепції — так звані партнерства для сталого розвитку, що підкреслювало важливість об’єднання зусиль, спільних дій як на глобальному, так і національному рівнях.

У 2015 р. Організація Об’єднаних Націй прийняла сталий розвиток за основу програми своєї діяльності до 2030 р. й визначила сімнадцять Цілей сталого розвитку (ЦСР), які були схвалені усіма державами — ленами ООН. Зазначені цілі конкретизуються у 169 завданнях й відображають такі сфери дій, як люди, планета, процвітання, мир і партнерство.

Наша держава провела серйозну роботу щодо адаптації глобальних ЦСР з урахування національної специфіки, результатом чого стала Національна доповідь “Цілі сталого розвитку: Україна” [18], яка містить 17 цілей, 86 завдань та 172 індикатори. При цьому одна з цілей безпосередньо визначається як партнерство

заради сталого розвитку і включає завдання 17,3 — розвивати партнерські відносини влади і бізнесу для досягнення Цілей Сталого Розвитку.

Аналіз змісту згаданих документів приводить до висновку, що у них партнерство виступає, з одного боку, як мета і завдання сталого розвитку, що демонструє зміну парадигми розв'язання проблем з індивідуалізованої, роз'єднаної на об'єднавчу, колективістську, мережну, а з іншого — як фактор його забезпечення. Зокрема, глобальні партнерства виступають гарантами збереження миру й сприяють подоланню бідності та нерівності у світі. А ППП виступає у сучасних умовах методом, що дає змогу “побудувати стійку інфраструктуру, сприяти інклюзивній та сталій індустріалізації та сприяти інноваціям” (дев'ята глобальна ціль). Утім, оскільки зміст цілей сталого розвитку “перетинається”, то формування якісної та доступної інфраструктури для підтримки економічного розвитку та добробуту людини буде одночасно означати прогрес, зокрема, у створенні нових робочих місць, у забезпеченні енергією з відновлювальних джерел, чистою водою, гігієнічними умовами проживання, якісною охороною здоров'я, освітою та ін. У свою чергу, інфраструктурний проєкт ППП, наприклад, у сфері водо-забезпечення, що відповідатиме цілі 6 (“чиста вода та належні санітарні умови”), буде сприяти зменшенню смертності та хвороб від використання забрудненої води (завдання 3.9). Можна ще навести велику кількість аналогічних прикладів.

Отже, роль публічно-приватного партнерства у забезпеченні сталого

розвитку може бути дійсно вагомою, проте далеко не завжди його потенціал ефективно реалізується на практиці. Зокрема, невеликі масштаби та низькі темпи впровадження ППП практично в усіх посткомуністичних країнах Європи та Центральної Азії (ЄЦА) свідчать про наявність певних стримуючих чинників, які, на нашу думку, породжені не лише національними інституційними та ментальними особливостями, а й загальними рисами модернізаційних процесів, що відбуваються у цих державах.

Варто зауважити, що зазначені країни відрізняються високим рівнем правової урегульованості ППП, оскільки у 95 % з них прийняті спеціальні закони про публічно-приватне (або державно-приватне) партнерство. Але вони дещо поступаються високорозвиненим країнам ОЕСР щодо якості підготовки проєктів ППП та процедури визначення приватного партнера: у той час, як оцінки цих процесів у зазначених країнах дорівнюють 65 та 79 балам (зі 100), для країн ЄЦА вони становлять 50 та 67 балів, відповідно [19, с. 37, 46]. Що ж стосується управління реалізацією проєктів, то тут посткомуністичні країни ЄЦА з 52 балами відстають не лише від високорозвинених країн ОЕСР (60 балів), а і від країн Латинської Америки і Карибського басейну (63 бали), Близького Сходу та Північної Африки (54 бали). Особливо вони відстають від лідерів (72 бали) стосовно наявності пропозицій щодо ППП, що надходять не від публічного, а від приватного сектора (53 бали) [19, с. 56, 64].

За останнє десятиріччя частка посткомуністичних держав ЄЦА у

загальному обсязі інвестицій, залучених у проекти ППП у країнах, що розвиваються, та у країнах зі зростаючими ринками зменшилася з 30 % до 5 % [20, с. 7]. Ситуація в Україні схарактеризована у згаданій Національній доповіді, де зазначається, що темпи практичного застосування ППП є незадовільними. Однією з основних причин цього називається брак довіри до держави як ділового партнера через триваючу нестабільність державних фінансів, мінливість законодавства, високий рівень корупції [18, с. 125–126].

Нагадаємо, що сама постановка питання про запровадження і розвиток ППП у посткомуністичних країнах могла виникнути лише у процесі модернізації всіх сфер суспільних відносин, становлення повноцінної ринкової економіки, організації і вдосконалення механізмів публічного управління. Посткомуністична трансформація — це процес суттєвих, глибинних соціальних змін, які до того ж почалися раптово, без попереднього розрахунку можливих втрат, без підготовленої економічної та політичної еліти, без історичного досвіду подолання комуністичної суспільної спадщини. Криза суспільної свідомості постає як першопричина та джерело інституційних змін [21, с. 6].

Аналізуючи ППП у такому контексті, методологічно доцільно зазначити необхідність міждисциплінарного підходу, а не механічного об'єднання результатів різних наукових напрямів. Дослідження нами феномену ППП у посткомуністичних державах свідчить про прагнення як вчених, так і практиків вивчити і

впровадити вже існуючий досвід, намагання використати досягнення, які вже позитивно показали себе в інших країнах. При цьому часто залишається осторонь аналіз ментальних факторів, що на практиці призводить до спроб запровадити чужі, з точки зору архетипіки, практики для певної країни.

Усвідомлення суті посткомуністичних трансформацій в умовах глобалізації та об'єктивності зміни свідомості дає змогу по-новому оцінювати й публічно-приватне партнерство. Нами проаналізовано нормативно-правові акти і напрацювання вчених ряду посткомуністичних держав (Білорусь, Болгарія, Казахстан, Польща, Росія, Україна) з цієї проблематики, відповідні англomовні публікації. Насамперед, варто зазначити, що з перелічених країн лише у Болгарії та Польщі використовується поняття “публічно-приватне партнерство” (*public-private partnership*), що набуло розповсюдження в усьому світі. Ми підтримуємо точку зору тих вітчизняних науковців, які зазначають, що ППП за змістом, формою і колом партнерів відрізняється від поняття “державно-приватне партнерство” (ДПП) [4, с. 68]. У виборі такого терміну відбилосся ментальне сприйняття держави як домінуючого суб'єкта у відносинах з іншими суб'єктами (бізнесом та громадянським суспільством) [8, с. 85]. Але досвід, зокрема, Польщі свідчить про суттєву роль у ППП і органів місцевого самоврядування, які не можна охопити терміном “державне”. Отже, у цьому випадку спостерігається класичний варіант консервативного мислення та орієнтації на усталену

термінологію нормативно-правових актів.

Крім того, як ППП, так і ДПП, на наш погляд, традиційно розглядаються у вузькому сенсі — як угоди, проекти співробітництва публічного та приватного секторів у законодавчо визначених рамках (проекти, концесії, спільні підприємства). Втім, у сучасних умовах спостерігається тенденція, яку характеризують як розвиток “державно-приватно-громадянського партнерства” [6, с. 34], “спільної відповідальності держави, громади і бізнесу” [9, с. 246] тощо. Тому вважаємо, що термін “ППП” є ширшим, таким, що охоплює державний сектор, місцеве самоврядування, приватний сектор та громадянське суспільство. Адже традиційне сприйняття ДПП як виключно економіко-правового механізму співпраці між органами державної влади та бізнесом у сфері розвитку інфраструктури є недостатнім для орієнтації на екологічні та соціальні цілі, що висувуються концепцією сталого розвитку. При цьому суб’єкти громадянського суспільства не виступають стороною угоди, а створюють мережу підтримки, розповсюдження інформації, навчання, аналітичного супроводження та ін.

Отже, можемо зробити висновок, що у широкому розумінні ППП варто сприймати як невід’ємну складову розвитку засад демократичної соціальної держави та забезпечення сталого розвитку, яка входить корінням у теорію соціального партнерства. У вузькому розумінні ППП є альтернативою приватизації, інструментом створення інфраструктури та економічного зростання, соціальної

відповідальності приватного сектору, становлення нового публічного управління, а також якісного надання публічних послуг.

Варто розуміти, що місце ППП у суспільних відносинах та його вплив на сталий розвиток визначається його перевагами й недоліками, що достатньо всебічно проаналізовані у науковій літературі [1; 3; 15], а також наявністю бар’єрів для впровадження та функціонування. Так, польський науковець М. Ткачук вважає, що кожен з трьох секторів (публічна адміністрація, бізнес та неурядовий сектор) у посткомуністичних країнах відрізняється своєю специфікою, яка стримує розвиток партнерства й має, на наш погляд, архетипічну природу. Для публічного сектору — це впевненість у всемогутності, бюрократизм і схематизм у діях, марнотратство або, навпаки, надмірна економія, схильність до тиску з боку соціальних або професійних груп, підпорядкованість політичним інтересам, опортунізм, непослідовність у діях тощо. Приватний сектор може характеризуватися прагненням до прибутку за будь-яку ціну, егоїзмом, схильністю до самореклами, бажанням скористатися податковими пільгами тощо. Громадському сектору притаманні, зокрема, відсутність кваліфікованих кадрів, фінансова необізнаність, недостатня консолідація та відповідальність, розпорошеність й непослідовність дій тощо [22, с. 321–323].

Аналіз дав змогу виявити бар’єри для впровадження ППП, що, зокрема, впливають з названих особливостей. Насамперед, це недостатній рівень спілкування між зацікавленими сторонами та громадськістю. Чит-

ко виявляється недовіра, прагнення публічного сектору показати свою вирішальну роль, неврахування інтересів партнерів тощо, що й є виявом минулих стереотипів. Водночас, сьогодні необхідно враховувати те, що будь-який механізм, спрямований на надання суспільних благ, але такий, що не підлягає приватному контролю, не може бути успішним без широкого консультування, обміну думками, врахування різних інтересів, отримання підтримки у громадськості та забезпечення прийнятності його умов для всіх стейкхолдерів. Отже, можна сказати, що потрібно створення атмосфери довіри, головну роль у чому повинна відігравати держава. Без цього неминуче виникає конфлікт інтересів, який можна вважати наступною перешкодою для розвитку ППП.

Національний менталітет, соціальні та культурні норми у країні можуть суттєво впливати на сприйняття людьми ідеї публічно-приватного партнерства та їх відношення до його реалізації. Організаційно ППП стосується порівняно невеликої кількості публічних і приватних партнерів і для більшості громадян залишається загадковим явищем, відносно якого діє характерна не лише для української ментальності риса, яка втілюється у приказці “моя хата з краю”. Тому проекти ППП повинні бути пристосовані до місцевого контексту. Необхідно пам’ятати, що саме конкретні люди, а не абстрактні “публічні” та “приватні” партнери, є задіяними в організації цих процесів. Також вони діють у певному ментальному середовищі, яке може бути сприятливим, нейтральним або навіть во-

рожим відносно намагання залучити бізнес до надання суспільних послуг, що вважається прерогативою держави. Зокрема, у посткомуністичних країнах, особливо в колишніх республіках СРСР, ще не повністю віджито патерналістське уявлення про державу та її соціальні функції. Відповідно, саме від держави, а також органів місцевого самоврядування очікується надання доступних, недорогих, а ще краще — безкоштовних послуг, а не лише контроль за їх наданням. Це уявлення є протилежним ідеології ППП, яка не концентрується на тому, хто є провайдером, а зосереджена на необхідності якнайкраще забезпечити людям доступ до якісних суспільних послуг. Основним критерієм ефективності таких проєктів визнається *value for money*, тобто співвідношення цінності, що отримується суспільством, та витрат на її забезпечення. При цьому під цінністю може розумітися не лише обсяг послуг, а і сам факт їх наявності (чого б не було без участі приватного партнера), можливість отримання послуг у більш ранній термін, забезпечення вищих стандартів надання послуг та ін.

Суттєвим бар’єром для впровадження ППП вважається неадекватність вимогам часу (слабкість) управлінських процесів, до якої, у широкому сенсі, відносять недосконалу політику стимулювання (залучення), недостатню нормативно-правову базу з частими змінами законодавства та правил регулювання і, безпосередньо, вади проєктного менеджменту. Досвід України, Болгарії, Польщі та інших посткомуністичних країн свідчить про складність

розробки нормативно-правової бази у сфері ППП, яка, з одного боку, враховувала б світові (європейські) стандарти, а з іншого — була адекватною національній специфіці та стану економіки. Це пояснюється, значною мірою, націленістю існуючого законодавства на закріплення державної відповідальності за розвиток різних видів інфраструктури та її неадекватністю потребам участі приватного сектору; концентрацією уваги на процедурних питаннях при недооцінюванні інноваційного та інвестиційного потенціалу ППП, а особливо — його ролі у формуванні нових суспільних відносин та громадянського суспільства, важливими принципами якого є плюралізм, верховенство права, взаємна відповідальність держави і особи, рівність закону для всіх та ін. Саме ігнорування психологічних факторів та ментальності представників бізнесу було однією з основних причин недієвості закону про публічно-приватне партнерство, який було прийнято у Польщі у 2005 р., а вже у 2008 р. довелося замінити новим.

Щодо недоліків менеджменту у сфері ППП, що стримують його реалізацію, то тут варто зазначити панування хаотичності, що виявляється у недостатній коректності процедури визначення і відбору проєктів, де приватна участь є доцільною; намаганні одночасно досягти кількох цілей проєкту, що є конфліктуєчими (фінансові, макроекономічні, соціальні, екологічні тощо); нераціональному розподілі відповідальності та ризиків між партнерами під час реалізації проєкту, що тим чи іншим чином збільшуватиме обсяги дер-

жавних витрат; відсутності чітких критеріїв та показників ефективності реалізації проєкту, що ускладнює моніторинг досягнення цілей та ін.

Важливо, що перелічені бар'єри усвідомлюють і самі учасники процесу ППП — представники публічного і приватного секторів, про що свідчать, зокрема, результати експертних опитувань, проведених у Польщі на двох науково-практичних конференціях у 2007 та 2011 р. [12]. Перші позиції зайняли такі перешкоди, як низький рівень свідомості та нерозуміння значення ППП, висока вартість економіко-правового аналізу, нестача простих і прозорих правових урегулювань, кваліфікованих кадрів, доступної інформації, складна і непрозора процедура вибору партнерів. Як бачимо, можливості зменшення або ліквідації практично всіх бар'єрів знаходяться у компетенції держави, що покладає саме на неї основну відповідальність за реалізацію ППП як фактора забезпечення сталого розвитку.

Розуміючи складність такого явища, як ППП, важливо осмислити його з точки зору сприйняття партнерами, кожен з яких має і намагається відстоювати свої інтереси. Знаходження ППП на стику публічних і приватних інтересів робить його уразливим до корупції, яку О. Лук'янов розглядає як архетип суспільної деградації [23, с. 27], вказуючи на її історичні корені та пов'язуючи зростання корупції із занепадом національної свідомості в період кризи та наголошуючи на міцному взаємозв'язку архетипу влади, механізмів її легітимізації та архетипу корупції. Погоджуємось з його думкою про те,

що архетипічний характер корупції підтверджується, зокрема, її стійким високим рівнем сприйняття у нерозвинених суспільствах. Як і вияви інших архетипів, сучасна корупція має складний характер. У сфері ППП найбільш корупційно-небезпечними є процедури відбору приватного партнера, які нерідко є непрозорими і необ'єктивними, організація публічних закупівель, забезпечення якісного моніторингу надання публічних послуг й дотримання умов угоди та ін.

Саме тому, на нашу думку, важливою є участь у процесах ППП третього сектору, забезпечення їх відкритості та прозорості. Мова йде про широкий процес відходу від старих стереотипів, зміни уявлення про державу як єдиного суб'єкта забезпечення соціальних та інших прав громадян, формування нових цінностей, сприйняття бізнесу як рівноправного партнера публічного сектору, що діє на основі угоди та має свої інтереси. Отже, актуалізуються питання подолання “колективно несвідомого” на користь свідомих колективних дій на підтримку сталого розвитку. Одним з напрямів реалізації цього стала ініціатива Європейської економічної комісії ООН щодо вдосконалення механізмів публічно-приватного партнерства, яка отримала назву *People-first PPP* (“ППП, орієнтовані на потреби людей”) [24], основними критеріями яких безпосередньо виступають збільшення доступу до основних послуг та зменшення соціальної нерівності й несправедливості; підвищення економічної ефективності; можливість тиражування та подальшого розвитку проєктів;

найповніше залучення всіх зацікавлених сторін.

Висновки. Таким чином, архетипний аналіз ППП як одного з факторів забезпечення сталого розвитку свідчить про необхідність його сприйняття як складного явища, яке у широкому розумінні означає співпрацю публічного сектору, бізнесу та громадянського суспільства, а у вузькому значенні трактується як угоди, проєкти між публічним та приватним секторами у сфері реалізації публічних інтересів. Проводячи архетипну оцінку ППП, важливо сконцентруватися не лише на з'ясуванні особливостей національного характеру та ментальності, а й на таких важливих питаннях, як рівень і особливості формування громадянського суспільства, його вплив на реформи, інновації, корупцію, бар'єри тощо. З точки зору посткомуністичної трансформації, важливим є врахування зростаючої ролі громадянського суспільства та необхідності застосування принципів нового публічного управління, насамперед, тих, що стосуються активізації ролі громадськості та бізнесу у вирішенні публічних справ.

Оцінку впливу ППП на забезпечення сталого розвитку можна проводити й у набагато ширшому аспекті, зважаючи на зміну менталітету населення, його відношення до ролі і завдань держави та бізнесу, положень про соціальні функції бізнесу та співвідношення з громадянським суспільством тощо. Перспективною видається оцінка ППП з точки зору таких понять, як “стереотипи”, “цінності”, “інтереси”, “мотивація”, “інноваційність”, “соціальний конфор-

мізм”, “аномія” тощо. Потребують осмислення взаємозв’язки публічного і приватного секторів та громадянського суспільства і глибинні основи трансформаційних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Сімак С. В.* Інституційний розвиток публічно-приватного партнерства: теорія, методологія, механізми державного управління : монографія / С. В. Сімак ; Акад. муніцип. упр. — К. : АМУ, 2016. — 388 с.
2. *Тищенко В. Ф.* Фінансовий потенціал публічно-приватного партнерства: світовий досвід та перспективи реалізації в Україні : монографія / В. Ф. Тищенко, В. М. Остапенко. — Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. — 223 с.
3. *Мельник А. Ф.* Державно-приватне партнерство в системі інститутів національної економіки: механізми розвитку : монографія / А. Ф. Мельник, С. В. Підгаєць. — Тернопіль : ТНЕУ, 2017. — 278 с.
4. *Гусєв В. О.* Публічно-приватне партнерство як механізм реалізації “Стратегії сталого розвитку “Україна 2020” / В. О. Гусєв // Наукові записки Ін-ту законодавства Верховної Ради України. — 2015. — № 4. — С. 67–73.
5. *Жуковська А. Ю.* Державно-приватне партнерство в соціальній сфері: зарубіжний досвід та перспективи запровадження в Україні / А. Ю. Жуковська // Вісн. Тернопільського нац. економічного ун-ту. — 2017. — № 3. — С. 21–37.
6. *Льченко Н.* Синергія міжсекторного партнерства в соціально-економічному розвитку громади / Н. Льченко // Зб. наук. пр. Черкаського держ. технологічного ун-ту. Серія : Економічні науки. — 2014. — Вип. 37(2). — С. 33–42.
7. *Лаврентій Д. С.* Категоризація публічно-приватного партнерства в понятійному просторі соціальної держави / Д. С. Лаврентій // Публічне урядування. — 2018. — № 3 (13). — С. 81–93.
8. *Майстро С. В.* Державно-приватне партнерство як інструмент забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону / С. В. Майстро // Вісн. Нац. ун-ту цивільного захисту України. Серія : Державне управління. — 2016. — Вип. 2. — С. 243–249.
9. *Макара О. В.* Державно-приватне партнерство в контексті соціально орієнтованого розвитку країни / О. В. Макара // Наук. вісник НЛТУ України. — 2014. — Вип. 24.1. — С. 366–371.
10. *Кульчій І. М.* Публічно-приватне партнерство як спосіб забезпечення сталого розвитку сільських територій / І. М. Кульчій // Проблеми законності. — 2017. — Вип. 138. — С. 99–108.
11. *Помогайбо Б. В.* Вектори удосконалення механізму реалізації державно-приватного партнерства у контексті забезпечення сталого розвитку [Електронний ресурс] / Б. В. Помогайбо // Державне управління: удосконалення та розвиток. — 2016. — № 9. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2016_9_14
12. PPP — dziedziny, korzysci, bariery — oczami przedstawicieli sektora publicznego i prywatnego (2007-2011). Raport PPPortal.pl [Електронний ресурс]. — Katowice, 2011. — Режим доступу: https://www.ppp.gov.pl/Aktualnosci/Documents/Raport_PP-PORTAL_031111.pdf
13. Матеріали Міжнародної конференції “Впровадження державно-при-

- ватних партнерств, спрямованих на потреби людей: кращі міжнародні практики та рекомендації для України і країн-сусідів”, 2018 [Електронний ресурс] / М-во економічного розвитку та торгівлі України. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed00a2ba-480a-4979-84eb-d610a0827a8c&title=ZagalniiOgliad>
14. Public-private partnership for sustainable development: emergence, influence and legitimacy / Edited by P. Pattberg, F. Biermann, S. Chan, A. Mert. — Cheltenham, UK : Edward Elgar, 2013. — 288 p.
 15. *Hodge G.* On Public-Private Partnership Performance: A Contemporary Review / G. Hodge, C. Greve // Public Works Management & Policy. — 2017. — Vol. 22 (1). — P. 55–78.
 16. *Pinz A.* Public-private partnerships as instruments to achieve sustainability-related objectives: the state of the art and a research agenda / A. Pinz, N. Roudyani, J. Thaler // Public Management Review. — 2018. — Vol. 20. — Issue 1. — P. 1–22.
 17. *Лахижа М. І.* Модернізація публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти / М. І. Лахижа. — Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. — 289 с.
 18. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь 2017 [Електронний ресурс] / Організація Об'єднаних Націй в Україні. — Режим доступу: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf
 19. Procuring Infrastructure Public-Private Partnerships Report 2018. Assessing Government Capability to Prepare, Procure, and Manage PPPs [Електронний ресурс] / International Bank for Reconstruction and Development; The World Bank. — Режим доступу: <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/library/procuring-infrastructure-ppps-2018>
 20. Private Participation in Infrastructure (PPI). Annual Report 2017 [Електронний ресурс] / World Bank. — Режим доступу: http://ppi.worldbank.org/~/_media/GIAWB/PPI/Documents/Global-Notes/PPI_2017_AnnualReport.pdf
 21. Неекономічні пріоритети модернізації в Україні з урахуванням інтеграційного досвіду країн Центрально-Східної Європи : наукова доповідь / за ред. канд. соціол. наук О. М. Балакіревої ; НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогноз. НАН України”. — Київ, 2015. — 162 с.
 22. *Tkaczuk M.* Partnerstwo publiczno-społeczne jako etap ewolucji podmiotów polityki społecznej w Polsce / M. Tkaczuk // Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H. — Oeconomia. — 2008. — Vol. 42. — S. 321–330.
 23. *Лук'янов О. П.* Корупція як архетип державного управління / О. П. Лук'янов // Публічне управління: теорія та практика. — 2013. — Вип. 2. — С. 25–32.
 24. People-first PPPs [Електронний ресурс] / UNECE. International PPP Center of Excellence. — Режим доступу: <https://www.unecerppp-icoe.org/people-first-ppps/>

REFERENCES

1. *Simak S. V.* (2016). Instytutsiinyi rozvytok publichno-pryvatnoho partnerstva: teoriia, metodolohiia, mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia [Institutional Development of Public-Private Partnership: Theory, Methodology, Mechanisms of Public Administration]. Kyiv: AMU [in Ukrainian].
2. *Tyshchenko V. F., Ostapenko V. M.* (2016). Finansovyi potentsial pub-

- lichno-pryvatnoho partnerstva: svi-tovyi dosvid ta perspektyvy reali-zatsii v Ukraini [Financial potential of public-private partnership: world experience and perspectives of realization in Ukraine]. Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia [in Ukrainian].
3. *Melnyk A. F., Pidhaiets S. V.* (2017). Derzhavno-pryvatne partnerstvo v systemi instytutiv natsionalnoi ekonomiky: mekhanizmy rozvytku [Public-private partnership in the system of institutes of the national economy: mechanisms of development]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
 4. *Husiev V. O.* (2015). Publichno-pryvatne partnerstvo yak mekhanizm realizatsii “Stratehii staloho rozvytku “Ukraina 2020” [Public-Private Partnership as a Mechanism for Implementation of “The Strategy of Sustainable Development “Ukraine 2020”]. Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy – Scientific Notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, 4, 67–73 [in Ukrainian].
 5. *Zhukovska A. Yu.* (2017). Derzhavno-pryvatne partnerstvo v sotsialnii sferi: zarubizhnyi dosvid ta perspektyvy zaprovadzhennia v Ukraini [Public-Private Partnership in the Social Sphere: Foreign Experience and Perspectives of Implementation in Ukraine]. Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Ternopil National Economic University, 3, 21–37 [in Ukrainian].
 6. *Ilchenko N.* (2014). Synerhiia mizhsektornoho partnerstva v sotsialno-ekonomichnomu rozvytku hromady [Synergy of the cross-sectoral partnership in the socio-economic development of the community]. Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnohotekhnolohichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky – Collection of scientific works of Cherkasy Statetechnological University. Series: Economic Sciences, 37 (2), 33–42 [in Ukrainian].
 7. *Lavrentii D. S.* (2018). Katehoryzatsiia publichno-pryvatnoho partnerstva v poniatiinomu prostori sotsialnoi derzhavy [The categorization of public-private partnership in the conceptual space of a social state]. Publichne uraduvannia – Public administration, 3 (13), 81–93 [in Ukrainian].
 8. *Maistro S. V.* (2016). Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak instrument zabezpechennia staloho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu [State-private partnership as an instrument for ensuring sustainable socio-economic development of the region]. Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Serii: Derzhavne upravlinnia – Bulletin of the National University of Civil Protection of Ukraine. Series: Public Administration, 2, 243–249 [in Ukrainian].
 9. *Makara O. V.* (2014). Derzhavno-pryvatne partnerstvo v konteksti sotsialno oriientovanoho rozvytku krainy [Public-private partnership in the context of socially oriented country development]. Naukovi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific herald of NLTU of Ukraine, 24.1, 366–371 [in Ukrainian].
 10. *Kulchii I. M.* (2017). Publichno-pryvatne partnerstvo yak sposib zabezpechennia staloho rozvytku silskykh terytorii [Public-Private Partnership as a Way to Ensure Sustainable Development of Rural Areas]. Problemy zakonnosti – Problems of legality, 138, 99–108 [in Ukrainian].
 11. *Pomohaibo B. V.* (2016). Vektory udoskonalennia mekhanizmu realizatsii derzhavno-pryvatnoho partnerstva u konteksti zabezpechennia staloho rozvytku [Vectors of Improvement of the Mechanism for Realization of Public-Private Partnership in the

- Context of Sustainable Development]. Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – State Administration: Improvement and Development, 9. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2016_9_14 [in Ukrainian].
12. PPP – dziedziny, korzysci, bariery – oczami przedstawicieli sektora publicznego i prywatnego (2007-2011). (2011). Katowice. Retrieved from https://www.ppp.gov.pl/Aktualnosci/Documents/Raport_PPPORTAL_031111.pdf [in Polish].
 13. Materialy Mizhnarodnoi konferentsii “Vprovadzhennia derzhavno-pryvatnykh partnerstv, spriamovanykh na potreby liudei: krashchi mizhnarodni praktyky ta rekomendatsii dlia Ukrainy i krain-susidiv” [Materials of the International Conference “Implementation of public-private partnerships aimed at people’s needs: best international practices and recommendations for Ukraine and its neighbors”]. (2018). www.me.gov.ua. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed00a2ba-480a-4979-84eb-d610a0827a8c&title=ZagalniiOgliad> [in Ukrainian].
 14. *Pattberg P., Biermann F., Chan S., Mert A.* (Eds.). (2013). Public-private partnership for sustainable development: emergence, influence and legitimacy. Cheltenham: Edward Elgar [in English].
 15. *Hodge G., Greve C.* (2017). On Public-Private Partnership Performance: A Contemporary Review. *Public Works Management & Policy*, 22(1), 55–78 [in English].
 16. *Pinz A., Roudyani N., Thaler J.* (2018). Public-private partnerships as instruments to achieve sustainability-related objectives: the state of the art and a research agenda. *Public Management Review*, 20(1), 1–22 [in English].
 17. *Lakhlyzha M. I.* (2009). Modernizatsiia publichnoi administratsii: teoretychni ta praktychni aspekty [Modernization of Public Administration: Theoretical and Practical Aspects]. Poltava: RVV PUSKU [in Ukrainian].
 18. Tsili staloho rozvytku: Ukraina. Nationalna dopovid 2017 [Sustainable Development Goals: Ukraine. National Report 2017]. (2017). www.un.org.ua. Retrieved from http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf [in Ukrainian].
 19. Procuring Infrastructure Public-Private Partnerships Report 2018. Assessing Government Capability to Prepare, Procure, and Manage PPPs. (n.d.). ppp.worldbank.org. Retrieved from <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/library/procuring-infrastructure-ppps-2018> [in English].
 20. Private Participation in Infrastructure (PPI). Annual Report 2017 (2017). ppi.worldbank.org. Retrieved from http://ppi.worldbank.org/~media/GIAWB/PPI/Documents/GlobalNotes/PPI_2017_AnnualReport.pdf [in English].
 21. *Balakirieva O. M.* (Eds.). (2015). Neekonomichni priorytety modernizatsii v Ukraini z urakhuvanniam intehratsiinoho dosvidu krain Tsentralno-Skhidnoi Yevropy: naukova dopovid [Non-economic priorities of modernization in Ukraine taking into account the integration experience of the countries of Central and Eastern Europe: scientific report]. Kyiv: NAN Ukrainy, DU “In-t ekon. ta prohnouz. NAN Ukrainy” [in Ukrainian].
 22. *Thaczuk M.* (2008). Partnerstwo publiczno-społeczne jako etapewolucji podmiotów polityki społecznej w Polsce. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H. – Oeconomia*, 42, 321–330 [in Polish].
 23. *Lukianov O. P.* (2013). Koruptsiia yak arkhetyp derzhavnoho upravlinnia [Corruption as an Archetype of Public

Administration]. Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka. — Public Administration: Theory and Practice, 2, 25–32 [in Ukrainian].

24. People-first PPPs. UNECE. (n.d.). www.uneceppp-icoe.org. Retrieved from <https://www.uneceppp-icoe.org/people-first-ppps/> [in English].